

Sastamala

Vanhat tiet Mouhijärven itäosassa välillä Salmi – Häijää – Selkee

Versio 2

Vanhaa Karkku-Hämeenkyrö tielinjaa Reinilässä

Timo Jussila
2013

Kustantaja: Sastamalan kaupunki

Sisältö:

Perustiedot	2
Tutkimus	3
Yleiskartta	5
Itäosa, Tyrvää – Tampere tie	6
Keskiosa, Tyrvää – Hämeenkyrö tie	8
Länsiosan paikallistiet, tie Suodenniemelle	12
Osa 2, Maastotarkastus	17

Perustiedot

Alue: Sastamala, Mouhijärven itäosa välillä Salmi – Häijää – Selkee.

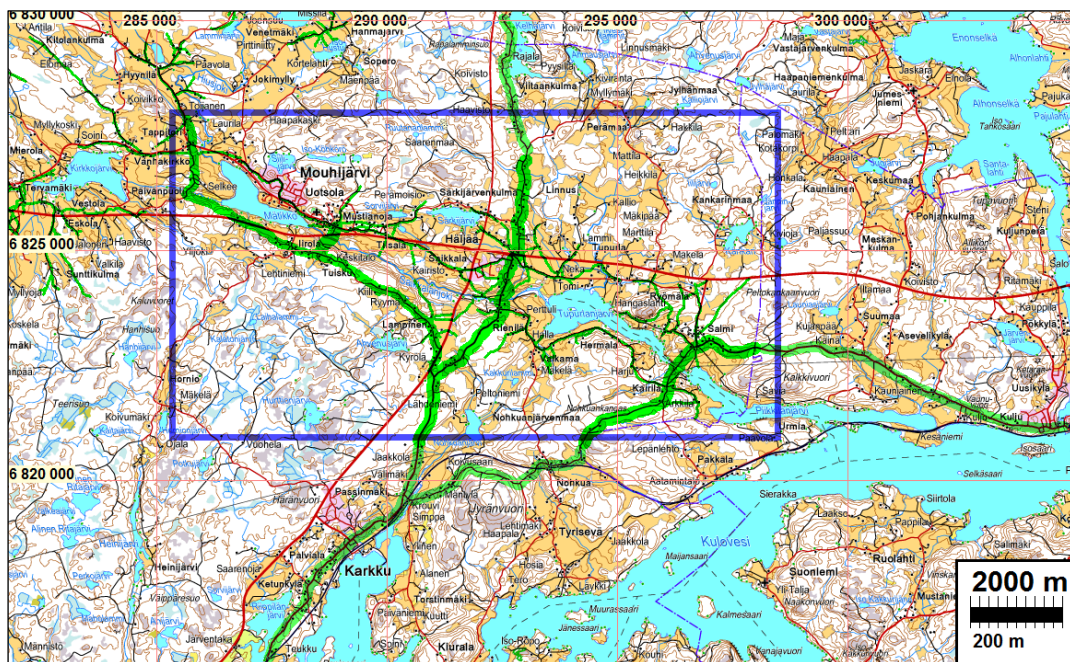
Tarkoitus: Selvittää 1700 luvun tiestö ja mahdolliset niihin liittyvät muinaisjäännökset.

Kustantaja: Sastamalan kunta

Aiemmat tutkim: Jussila & al 2009, inventointi: Mouhijärven inventointi painottuen historialliseen aikaan.

Tekijät: Mikroliitti Oy, T. Jussila.

Tulokset: Mouhijärven alueen läpi kulkee kaksi vanhaa, valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti merkittävaksi katsottua tielinjaa joiden linjausta on pidettävä muinaisjäännöksenä. Nämä, sekä paikalliset tiet projisoitiin nykyiselle kartalle 1700-luvun iso-jaon toimituskartoilta. Työ oli jatkoa v. 2009 Mouhijärven inventoinnille, jolloin tiestöön ei juuri huomiota kiinnitetty. Vanhat päätiet ovat suurimmaksi osaksi edelleen käytössä maanteinä. Vain parissa kohden 1700-l päätien tielinja on lyhyeltä matkalta hylätty täysin ja muutamissa kohdin tielinja on vähäisenä kylätienä. Paikallis- teistä merkittävin (päätieltä erkaneva reitti Mouhijärven läpi Suodenniemelle) on sen sijaan eräin osin hylätty lähes täysin ja jäljellä tilustienä ja metsätieuranä.

1700-luvun päätiet vihreällä: Etelästä itään menevä Tyrvää-Nokia-Messukylä tie ja siitä pohjoiseen erkaneva Tyrvää - Hämeenkyrö tie ja siitä länsi-luoteeseen erkaneva paikallistie Suodenniemelle (ja edelleen Lavialle jonne tie on päättynyt). Paikallistiestö ohuella vihreällä viivalla. Tarkasteltu alue rajattu sinisellä.

Tutkimus

Tämä työ on jatkoa entisen Mouhijärven kunnan alueen inventoinnille v. 2009. Tuolloin paikannettiin ja tarkastettiin Muouhijärven vanha asutus, kylä- ja talotontit. Tiestöön ei tuolloin kiinnitetty huomiota. Alueen isojakokarttamateriaali kerättiin aiemmassa inventoinnissa ja se asemointiin kjk koordinaatistoon. Tässä työssä digitoitiin vanhoilta kartoilta tiestö. Pääpaino oli pääteissä. Niitä on Muouhijärven alueella kaksi tielinjaa: Tyrvästä Karkun ja Nokian kautta Tamperelle (Messukylään) johtanut vanha tielinja (valtakunnallisesti merkittävä) ja siitä pohjoiseen erkaantunut Hämeenkyröön johtanut tie (maakunnallisesti merkittävä). Tiestöä tarkasteltiin myös vanhoilta yleiskartoilta.

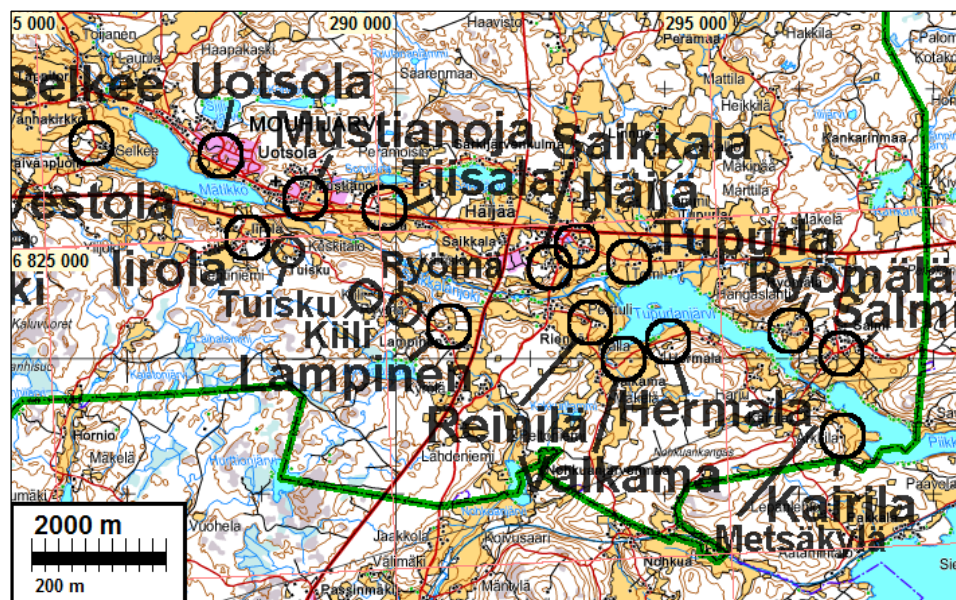
Vanhan karttamateriaalin asemointi nykyiseen koordinaatistoon ei ole ongelmattonta. Aiemmassa inventoinnissa karttojen asemoinnit optimoitiin kylätonttien kohdalle. Jo tuolloin oli havaittavissa ja sittemmin tullut eri yhteyksissä varmistettua, että kuvattujen, isojen ja laajaa aluetta kuvaavien karttojen asemointi ei ole tarkka kuin osalla aluetta, koska kartat ovat eri tavoin kiertyneitä. Kun kartta on keskiosaltaan asemoitu tarkasti, niin reunoilla tarkkuus on jo huono, eron (mm. maastossa havaittuun ja todennettuun) todellisuuteen kasvaessa pahimmillaan 50 metriin, yleisesti 20-30 m luokan virheeseen. Lisäksi olen vakuuttunut, mm. tässä työssä tehdyin havainnoin, että teitä ei ole aina piirretty täsmällisen tarkasti. Etenkin karttojen reunoilla ja alueille missä ei ole ”tärkeitä kohteita” (verotuksellisesti kovin kiinnostavaa kenties) tai syrjäisillä alueille missä ei ole asutusta, voi tie olla piirretty varsin suuripiirteisesti.

V. 2009 digitoituidet tielinjat eivät olleet tarkkoja kuin kylätonttien lähistöllä. Nyt osa kartoista asemointiin uudestaan osa-alueittain ja tiestö saatiin näyttämään oikealta. Karttojen projisointien kiertymiseen ja virheeseen voi vaikuttaa monet tekijät. Pidän todennäköisenä, että suurin osa virheestä – usean kilometrin matkalla n. 10-30 m - on alkuperäisten mittauksien kulmavirhe tai projektion erot verrattuna nykykarttoihin. Lisäksi alkuperäinen karttapohja on saattanut elää -kutistua tms. Tämä karttapohjamateriaalin eläminen on oletus, en ole nähnyt tutkimusta siitä tai sen mahdollisuudesta. Lisäksi virhemahdollisuuksia voi tulla valokuvaamisesta – kamera ei ole ollut tarkasti vaaterissa kuvattaessa. Karttakuvista on poistettu kameran linssivääristymien aiheuttamat virheet ennen asemointia. Lisäksi karttakuvaa on pyritty silmänvaraisesti suoristamaan. Asemoinnissa käytetyn ns. affiniimuunnoksen pitäisi kyllä periaatteessa olla ”tunteeton” mahdollisilla kuvan kallistumilla. Näin ollen uskon että pääosa projisoinnin ongelmista on peräisin alkuperäisistä kartoista, kartoituksen mittauksista ja kartan piirtämisestä.

Edellä sanottu on vahvana perusteena sille, että projisoituja tielinjoja ei voi tarkastella metrin tarkasti ja viiden metrin heitot ovat vielä ihan normaaleita. Huolellisella ja onnistuneella (ja työlläällä) projisoinnilla voidaan siis vanhaa tielinjaa tarkastella mekaanisesti nykykartalla vähintäänkin +/-10 m tarkkuudella, mutta laita-alueilla tarkaksi sitä ei välttämättä saa millään. Tarkastelussa on aina käytettävä myös järkeä: on verrattava projisointia nykyiseen karttakuvaan, maastoon, nykyisiin tie ja polku-uriiin. Lähtökohtaisesti on oletettava että 5-20 m polun tai nykyisen tien sivuun projisoitu vanha tie on oikeasti kulkenut vielä nyt kartalla näkyvää uraa pitkin. Laajemmat erot on syytä arvioida tarkemmin. Joskus näkee selvästi, että projisoitu tie koukkaa sellaiseen maastoon johon ei ole mitään järkeä tietä tehdä (rinne, kivikko, kallio, suo jne.). Silloin on kyseessä projisoinnin karkea virhe ja jos sen pystyy eliminoimaan pois, niin kyseessä voi olla kartanpiirtäjän huolimattomuus tai ”suuripiirteisyys”. Tällaisia selvästikin väärin piirrettyjä tielinjan pätkiä on havaittavissa Mouhijärven vanhoilla isojakokartoilla. Jos nykyisen kartan ja maaston perusteella ei tien suurempaa poikkeamaa voi korjata tai vääräksi todeta, niin silloin asian voi tarvittaessa käydä tarkastamassa maastossa. Pienet, muutaman kymmenen tai sadan metrin matkalla olevat poikkeamat eivät mielestäni sellaiseen oikeuteen – eivät maksa vaihua, mutta laajemmat kyllä, silloin kun kyseessä voi olla muinaisjäännös.

Tiestön projisoinnissa käytetyt isojakokartat on selostettu ja niistä on kuvat v. 2009 raportissa. Käytetyt kartat ovat:

Kylä	vuosi	tekijä	signum
Hermala	1791-2	H. Widenius	A66 17/1-6
Häijää (Vuorioinen)	1794-5	J.C.Wirzenius	A66 5/28-29 A66 5/1-31
Iirola	1785	Pehr Hornborg	A66/6/1-5
Kairila	1795-6	J.C.Wirzenius	A66 7/1-8
Lampinen	1785	Pehr Hornborg	A66 10/1-4
Mustianoja	1766, (1782), 1867		A66 13/1-17, A66-5
Reinilä	1771-1792	H Widenius	A66 17/1-6
Ryömä, Kiili, Tuiskula	1734	Daniel Ekman	A66 25/1
Ryömälä	1793	?	A66 20/1-13
Saikkala	1781		A66 5/1-31
Salmi	1793	Rosendahl (1767)	A66 20/1-13
Selkee	1791	J.C.Wirzenius	A66 21/1-7
Tiisala	1781		A66 5/1-31
Tupurla	1781		A66 5/1-31
Uotsola	1781		A66 27/1.6, A66 5/1-31
Valkama	1771-1792	H Widenius	A66 17/1-6

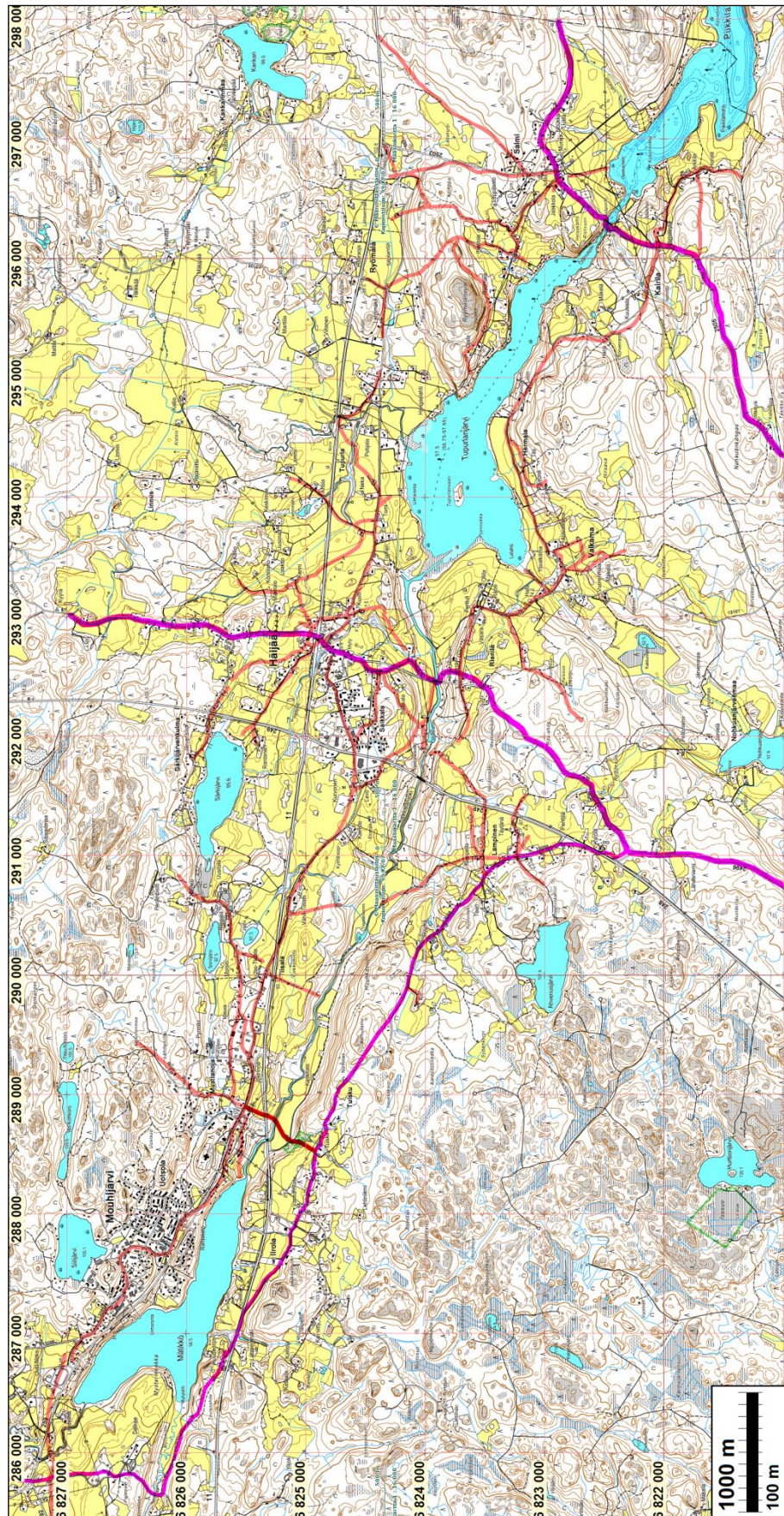

Alueen merkittävät tiet:

Kalle Luoto 2011: Pirkanmaan historiallisesti merkittävät tiet, karttaselvitys. Pirkanmaan maakuntamuseo.

1. Valtakunnallisesti merkittävä tie, Huittinen-Tyrvää-Tampere,
17. Hämeenkyrö Mouhijärvi, yhtyy edelliseen Lampisen eteläpuolella.

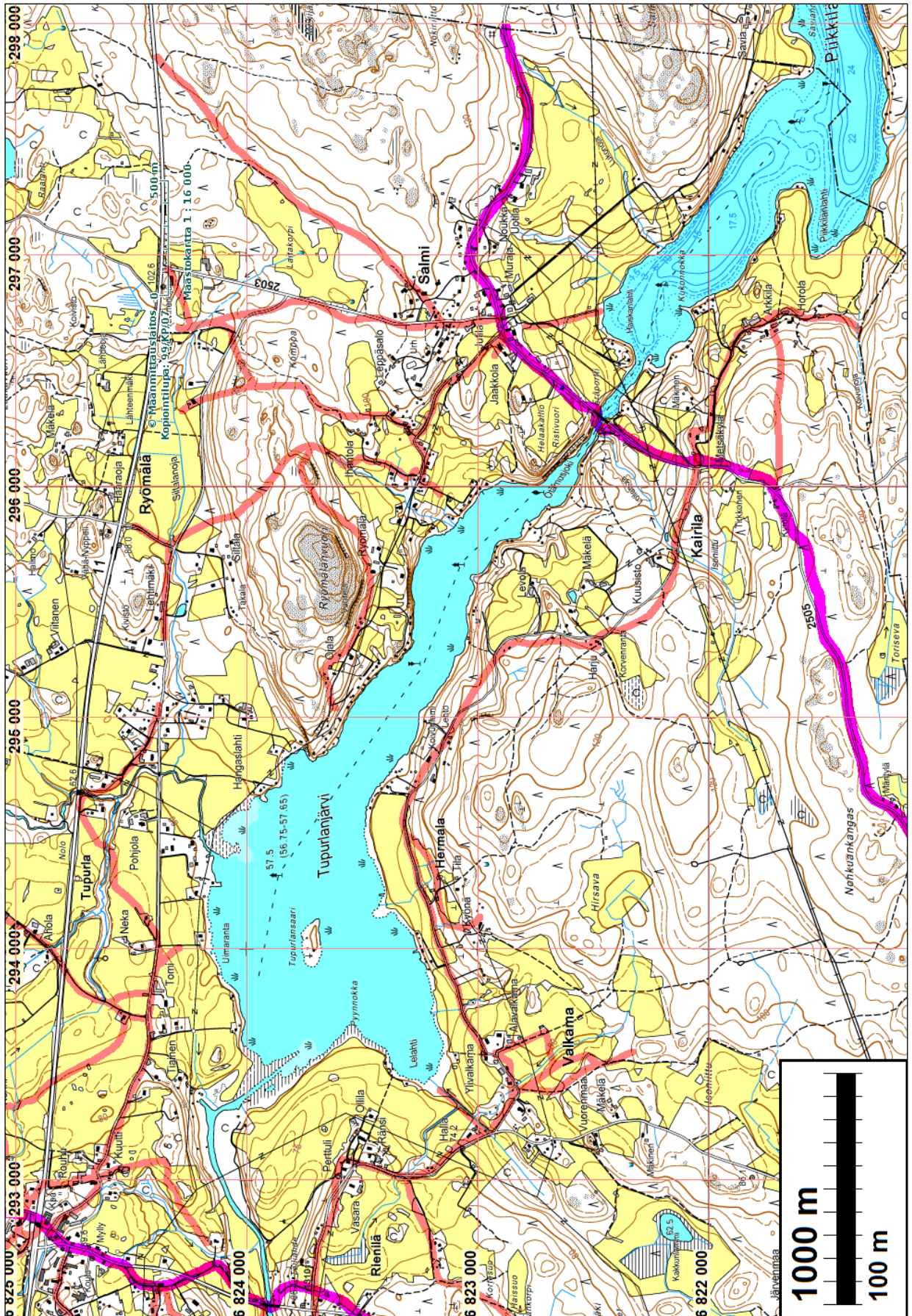
Yleiskartta

Päätiet paksummalla sinipunaisella, paikallistiet punaruskealla.

Tyrvää-Tampere tie kaakossa kartan kulmauksessa. Tyrvää Hämeenkyrötie keskellä pohjoisesta etelään. Siitä erkanee luoteeseen Suodenniemelle menevä paikallistie

Itäosa, Tyrvää – Tampere tie.

Tyrvää-Tampere tie Kairilan ja Salmin kautta kartan kaakkoisosassa. Nykyinen mt. 2505 (etelästä alkaen: (Nohkuantie – Otamussillantie – Salmintie) on lähes täysin 1700-luvun lopun tie-

linjan mukainen. Tielinja on valtakunnallisesti merkittävä Mitään merkittäviä eroja tai poikkeamia vanhan tielinjan ja nykyisen tien välillä ei ole. **Tien linjaus on muinaisjännös.**

Vanhaa tietä, Otamussillantietä itään Nohkuankankaan tasalla.

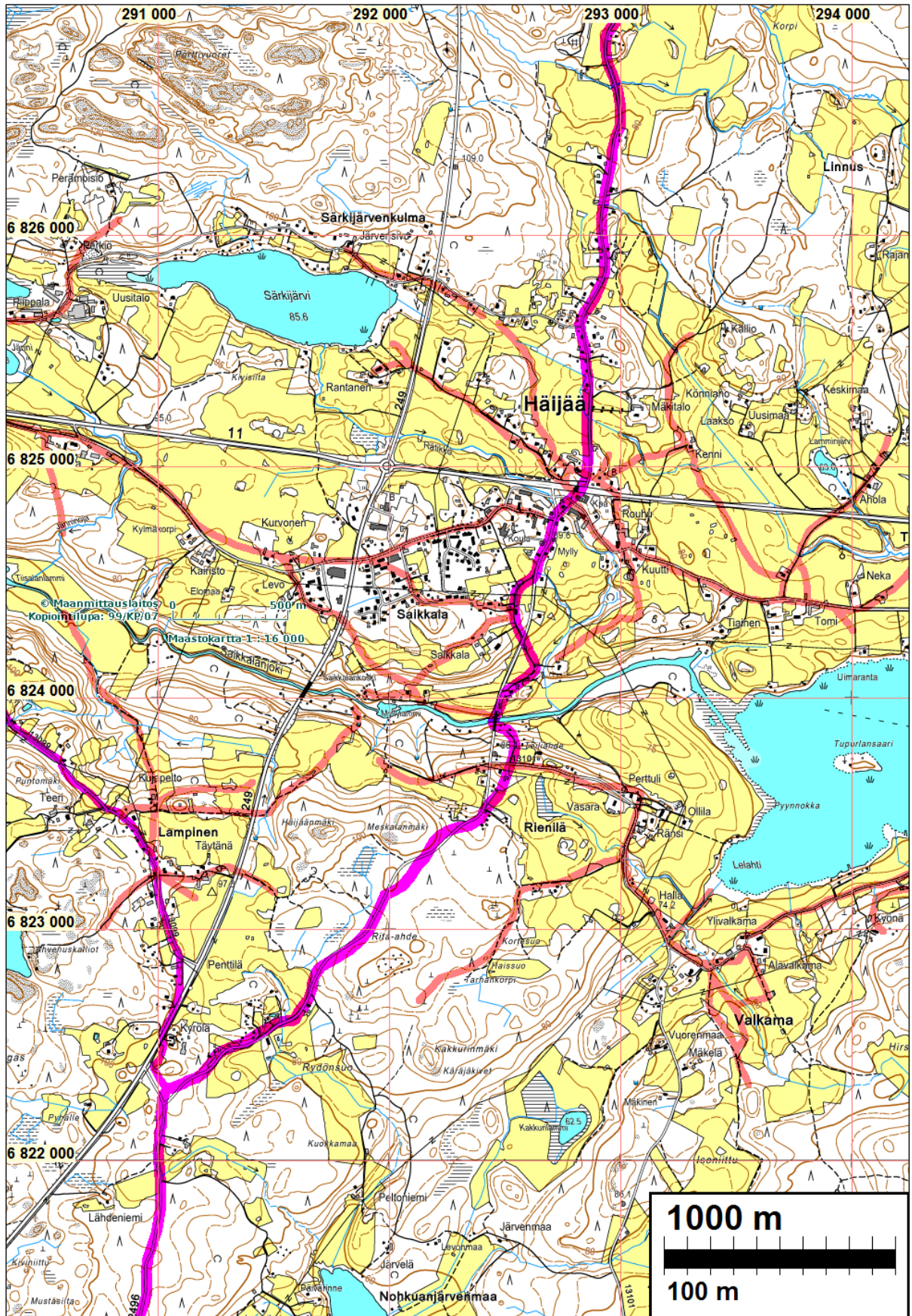

Otamussillantietä pohjoiseen kohti salmipaikkaa, "Otamussilltaa"

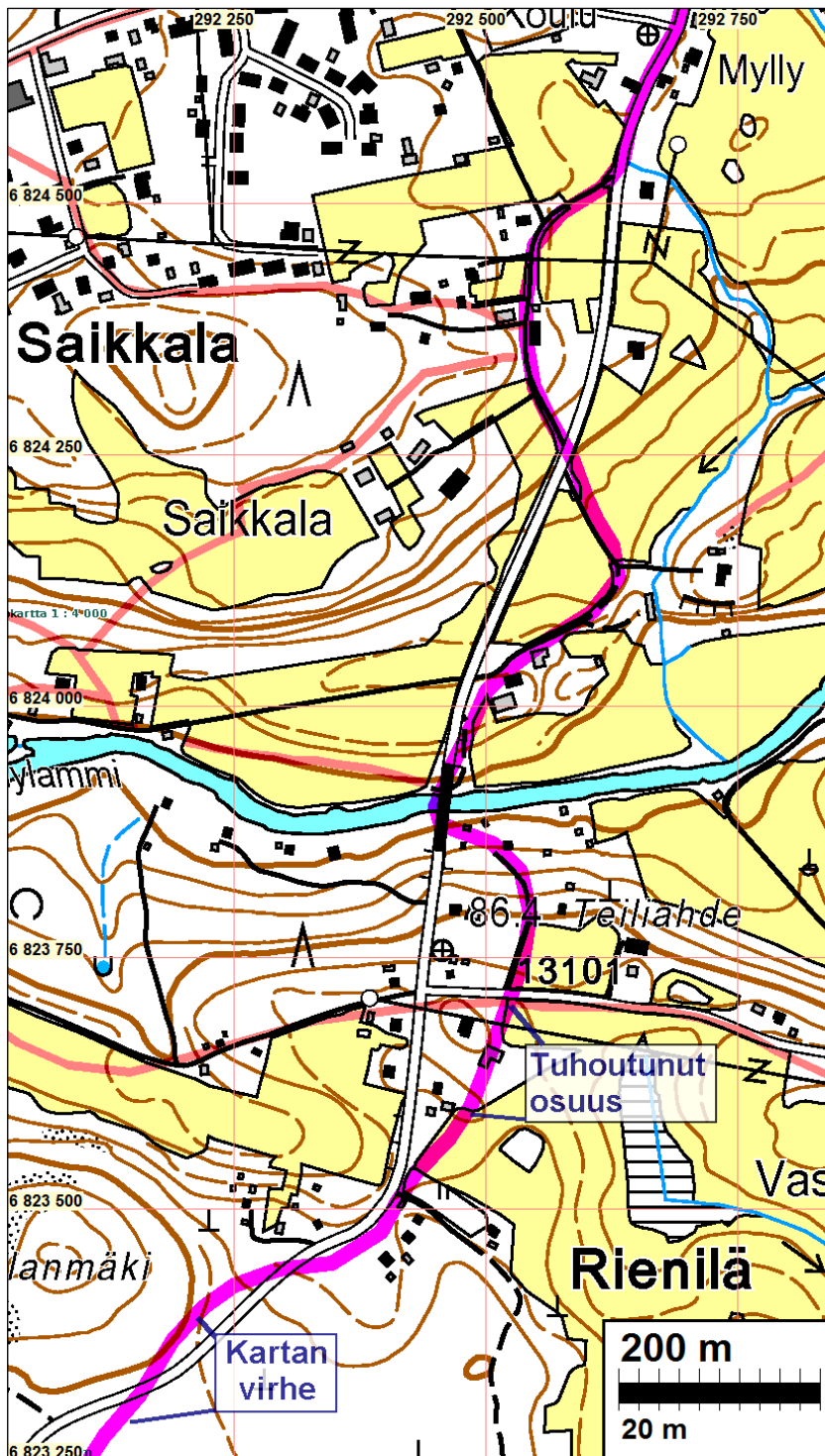
Salmintetä Salmista itään.

Keskiosa, Tyrvää – Hämeenkyrö tie

Pohjoisesta etelään, Häijään läpi kulkee Tyrvää-Tampere –teiltä erkaantuva tie Hämeenkyröön. Tielinja on maakunnallisesti merkittävä. Tie on suurimmaksi osaksi edelleen maantienä käytös-

sä. Reinilässä ja Saikkalassa tien oikaisu on jättänyt pieniä osia vanhasta tielinjasta pelto- ja tilustieksi ja Reinilässä pieni osuus vanhasta tielinjasta voidaan katsoa tuhoutuneeksi.

Tielinja nykyisin etelästä: mt. 2496 josta erkanee Kellokiventie – Reiniläntie - Kuusikontie – Reiniläntie. Porintien eteläpuolella osa tiestä hävinnyt, jatkuu Porintieltä pohjoiseen Perämaantienä

Reinilästä etelään vanha 1700-luvun kartalta projisoitu tielinja tekee mutkia nykyisen tien molemmin puolin. Muilta osin vanha kartta osuu kohdalleen mutta tie ei. Ilmeisesti tie on piirretty kartalle suuripiirteisesti. Mäen kylkeen ulottuva mutka ei voi olla todellinen, eikä ilmakuviin ja Googlen Street-Viewin kuvien perusteella ole mitään merkkejä tai maastollista syytä miksi tie olisi kulkenut nykyisen sivussa.

Teiliahteen eteläpuolella vanha tie on tuhoutunut – tien alue tasattua pihamaata. Pihan eteläpuolella vanha nykyisessä tie pellossa. Tielinjan kulku näkyy myös tilojen rajoissa. Oikaisu Teiliahteen kohdalla lienee tehty varsin myöhään 1900-l lopulla.

Teiliahteen ja joen välillä vanhatielinja kiinteistölle menevänä tienä. Lähempänä siltaa vanha tie on kokonaan pengerryksen alla.

naan pengerryksen alla.

Saikkalassa, joen pohjoispuolella vanha tielinja kaartuu koilliseen ja on tilustienä josta Reiniläntien ylitse Kuusikkotielle ja yhtyy taas Reiniläntiehen pohjoisempaan.

Vanhan tien linjaus on muinaisjäännös. Se voidaan katsoa tuhoutuneeksi Porintien eteläpuolella pieneltä osin, sekä Reinilässä Teiliahteen eteläpuolella ja Reinilän sillan eteläosan kohdalla.

Kellokiventietä Reinilästä etelään Meskalanmäen eteläpuolella

Reinilän sillalta itään. Vanha tie sillan eteläpään itäpuolella pihamaata.

Sillan pohjoispuolella vanha tie erkanee nykyisestä kaakkoon, piha- ja peltotienä.

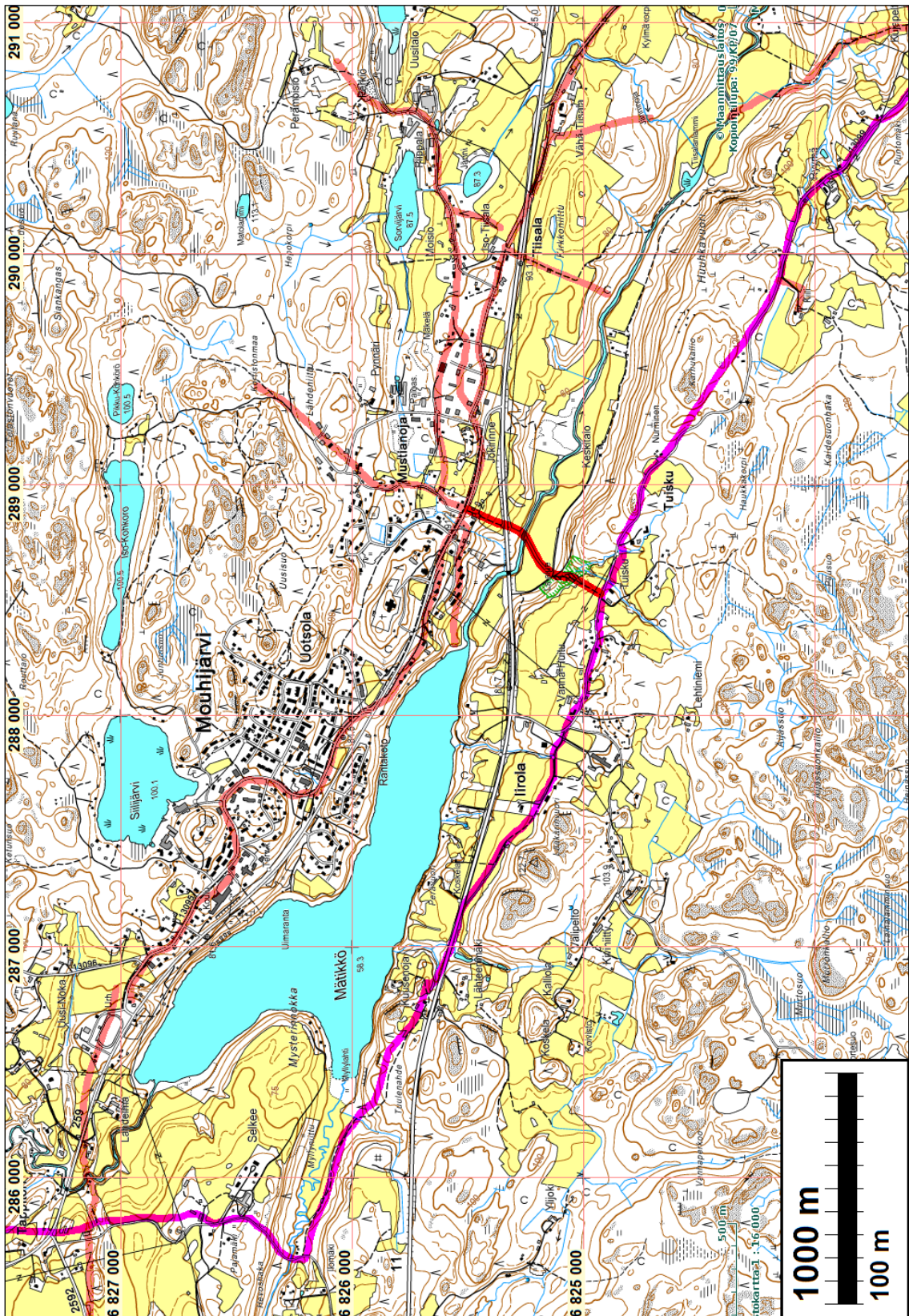

Vanha tie ylittää nykyisen Reiniläntien pohjoisempana ja kulkee nykyistä Kuusikontien linjaa Reiniläntien länsipuolella. Alla Kuusikontietä pohjoiseen

Vanha tie (nyk. Kuusikontie) yhtyy pohjoisempana Reiniläntiehen.

Länsiosan paikallistiet, tie Suodenniemelle

Sinipunaisella Hämeenkyrö-Tyrvää tiestä erkaantuva 1700-luvun paikallistie joka johtaa Suodenniemelle ja Lavialle. 1800-luvun puolivälin tienoilla tien päälinjaus on muuttunut niin että Tuiskusta erkanee tie joen yli Mustianojalle ja tie Tuiskusta Iirolan kautta Selkeehen jää vähäiseksi tielinjaksi, joka Selkeen päässä enää metsätieurana jäljellä. Tuisku – Selkee väli on 1700-isojako- ja yleiskartoilla, sekä 1840-luvun pitäjänkartalla vielä ”päätienä” eikä Tuisku – Mustianoja tietä vielä erotu kuin ehkä polkuna tai vähäisenä tienä. 1867 kartalla ja myöhemmissä

kartoissa Tuisku – Mustianoja tie on jo päätien tasoisena piirretty kartoille ja Tuisku-Selkee väli hiipunut. Tuiski-Mustianoja tie on vielä 1940-luvun lopun kartoissa. Sen hylkäämisajankohtaa en ole selvittänyt – oletettavasti hylätty kun Porintie on tehty.

Vanha tielinja Lampilasta Tiuskun, lirolan ja Selkeen kautta Suodenniemen suuntaan ei ole maakunnallisesti merkittävä mutta sitä voidaan (haluttaessa) pitää paikallisesti merkittävänä tienä joka on ollut paikallisena päätienä ainakin 1700-luvulta lähtien, mutta 1800-luvun kuluessa hiipunut kylätieksi. Sen länsiosa, Tuskusta – Selkeehen on yleisenä tienä poistunut käytöstä ja nykyään vähäinen tieura.

Tielinjaa voisi harkita pidettävän muinaisjäänneksenä, vaikka lähtökohtaisesti se ei sellainen ole.

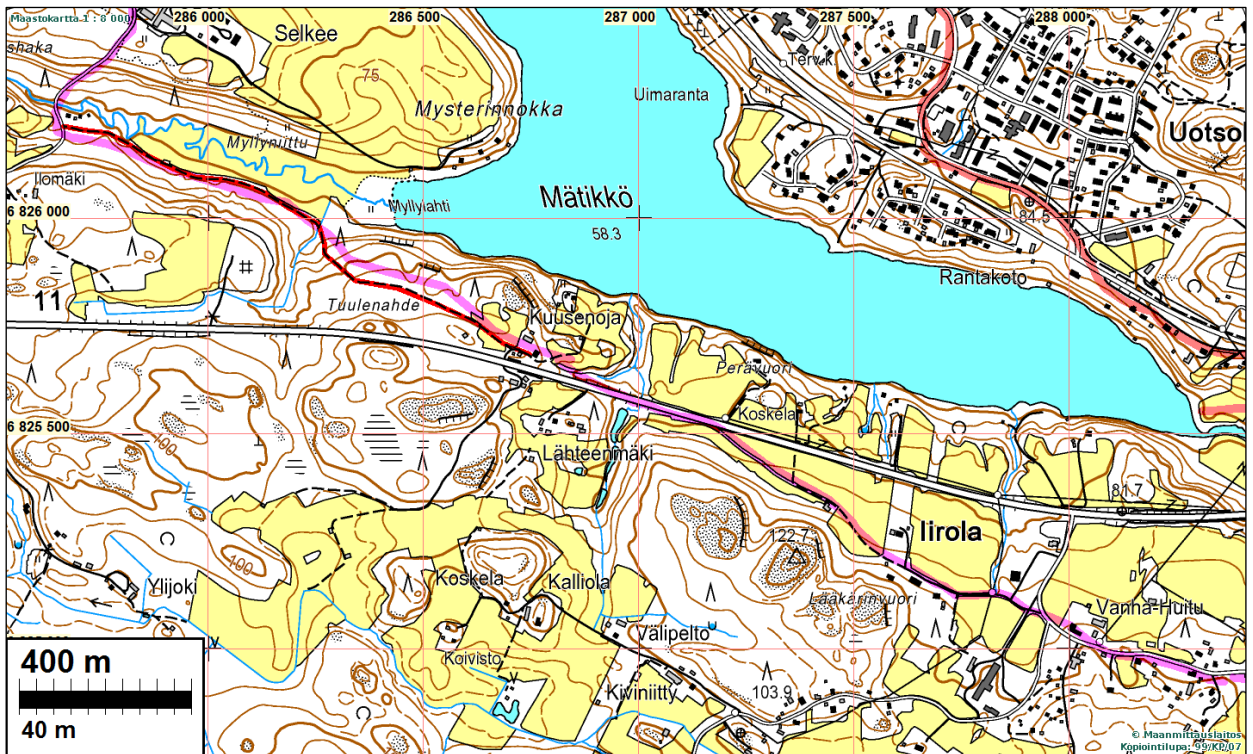
Tien kulku Tyrvää-Hämeenkyrö -tieltä länteen:

Lampistentie – Uotilantie – tilustie Porintielle – Porintietä muutama sata metriä – ja siitä luoteeseen Tuulenahtentienä joka kartalle merkitty Metsätien tasoisena urana. Selkeen eteläpuolella yhtyy Selkeentiehen jota pohjoiseen Laviantielle.

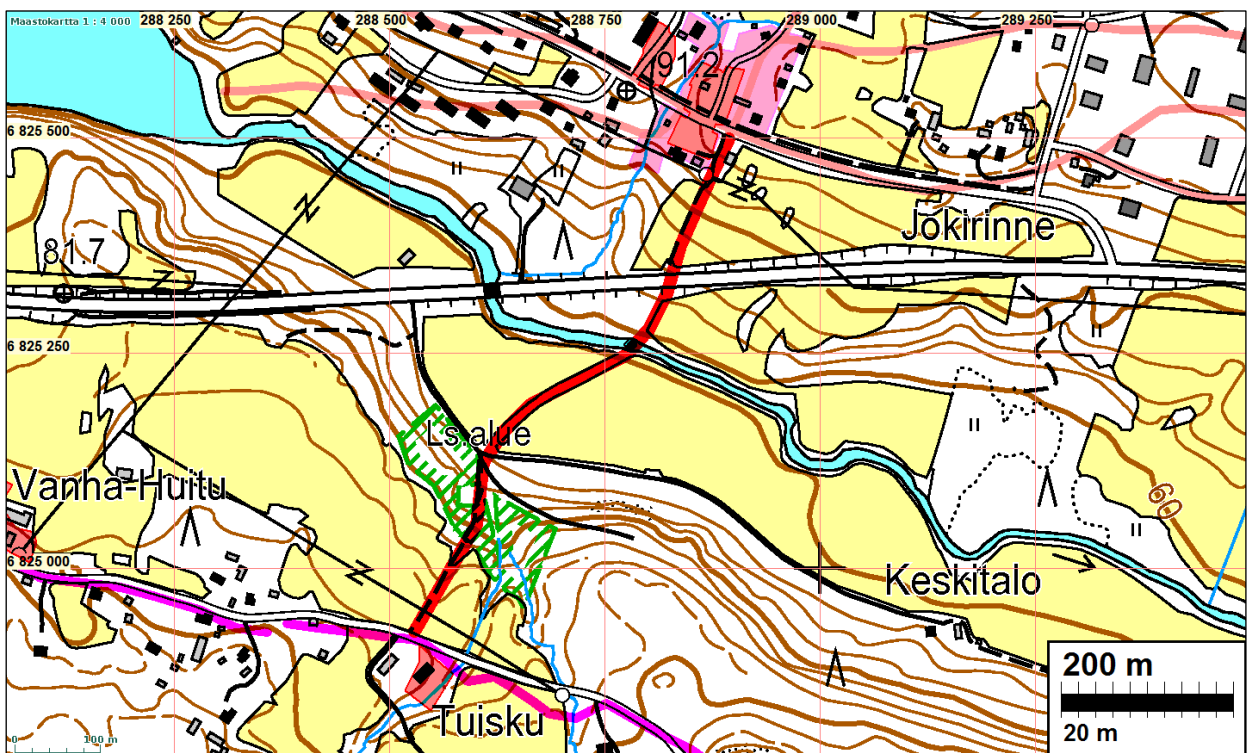
Lampistentie on v. 1734 kartalle piirretty selvästi paikoin viitteellisesti ”suoraksi”, eikä kaikkia mutkia ole siinä huomioitu.

Tuulenahteen tien vanha jatke Porintieltä kaakkoon lirolaan on kaivettu peltolohkojen välissä ojaksi.

Vanha paikallistielinja Suodenniemen suuntaan Irolan ja Selkeen välillä on ns. hylätty. Mätikön lounaispuolella projisoitu tielinja kulkee hieman todellisen tien (Tuulenahteentie) pohjoispuolella. Kyseessä on projisoinnin tai vanhan kartan virhe. Irolan ja Porintien välillä vanha tie on peltotienä ja luoteessa tie on kaivettu ojaksi.

1800-luvun puolen välin jälkeen "päätien" kulku on siirtynyt kulkemaan Tuiskusta joen yli Mustianojalle ja Tuisku-Selkee välin merkitys on hiipunut.

Ote ns. Kuninkaankartasta 1700-luvun lopulta. Kartalla pääteinä lännessä itään kulkeva Tyrvää - Tampere tie ja siitä pohjoiseen erkaantuva Hämeenkyrön tie.

Ote ns. Kalmbergin kartasta v. 1855. Siinä näkyvissä paikallisena päätienä Lampilan eteläpuolelta Hämeenkyröntieltä pohjoiseen ja luoteeseen erkaantuva tie, joka kulkee Tuiskun ja Irolan kautta Selkeehen ja edelleen siitä pohjoiseen Suodenniemen suuntaan. Tuiskun ja Mustianojan välistä tietä ei vielä ole (kuten ei ole 1840-l Pitäjänkartallakaan).

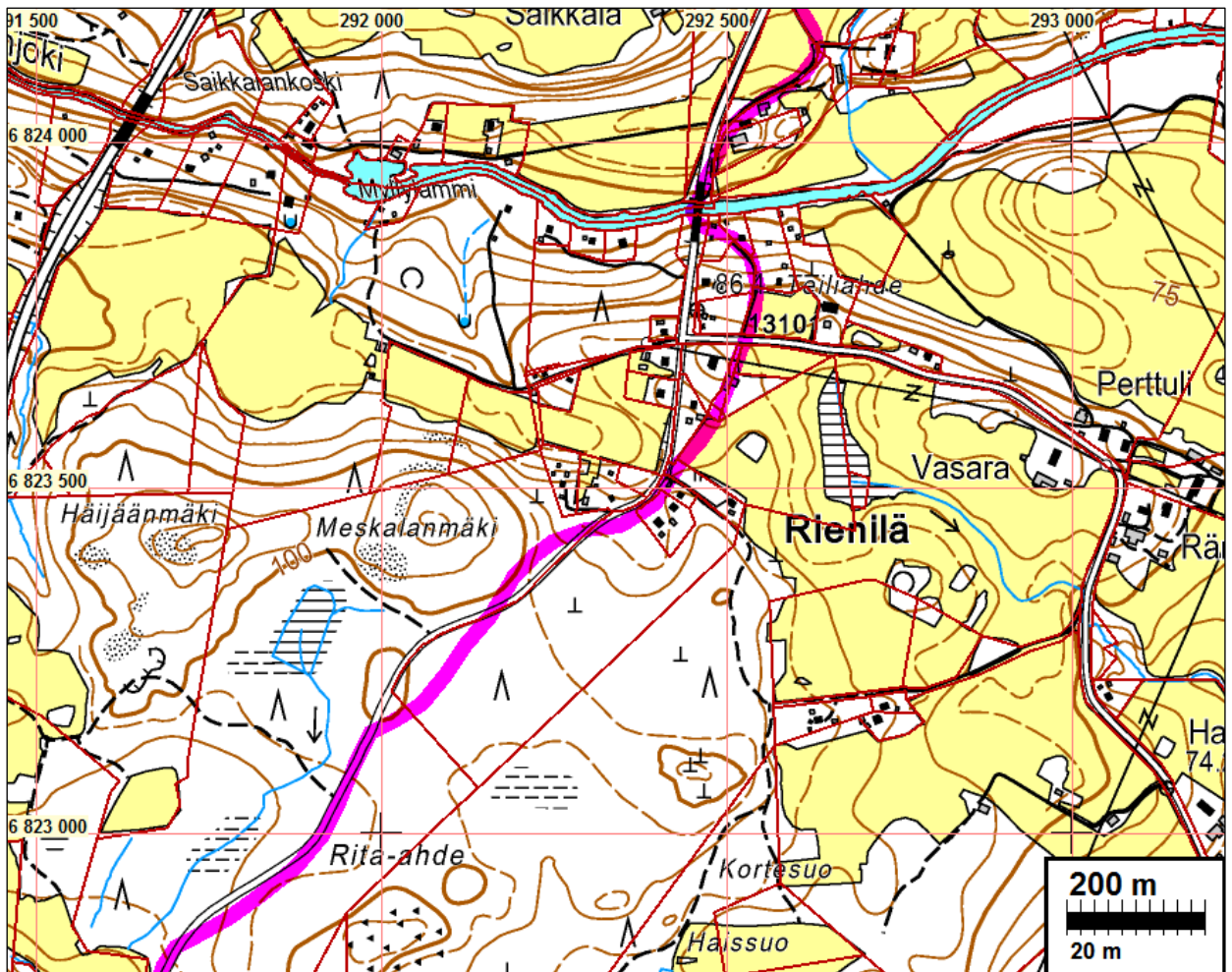
Ote ns. Senaatinkartasta v. 1910. Tie Tuiskusta Selkeehen on hiipunut ja pääväylä kulkee Tuiskusta joen yli Mustianojalle. Myös jokilaakson pohjoispuolisen tien, Mustianoja - Häijä - Salmi merkitys on kasvanut.

Porvoo 19.3.2013

Timo Jussila

Osa 2, Maastotarkastus

Tyrvää Hämeenkyrö -tien osia käytiin tarkastamassa maastossa heinäkuussa 2013. Pirkanmaan Maakuntamuseon kehotuksesta tuolloin tarkastettiin niitä vanhan tielinjan osuuksia jotka poikkeavat nykyisestä tielinjasta. Eräät poikkeamat tulkittiin karttatarkastelussa vanhan kartan virheiksi (kuten s. 9 kartassa esitetty), muutamat poikkeamat ovat selvästi tien myöhempiä tien oikaisuja, jolloin vanhan tielinjan osia on poistunut yleisestä käytöstä.

Tarkastettu vanhan tielinjan osuus.

Kartan eteläosassa, **Rita-Ahteen ja Meskalanmäen länsipuolen** välillä tarkastelin maastoja jossa vanha tielinja isojakokartan perusteella tulkittuna poikkeaisi nykyisestä tielinjasta. Missään en havainnut nykyisen tien ulkopuolella mitään merkkejä aiemmasta mahdollisesta tielinjasta. Meskalanmäen itäpuolella on nykyisen tien laidalla melko laajoja maanottokuoppia ja siellä maasto olisi ollut rinteikästä ja korkeampaa kuin nykyisellä tielinjalla joka on "luontaisella" paikalla ja linjauksella maastoon nähden. Meskalanmäen eteläpuolella tien kaakkoispuoli on kostea ja kivikkoista korpimetsää. Vanhantielinja erottuisi kyllä jos siellä sellainen olisi. Tällä osuudella vanhan kartan tie on piirretty epätarkasti – niin myös vaikka kartan projisoinnissa olisi epätarkkuuttakin.

Reinilässä, Meskalanmäen itäpuolella, missä tie tulee nykyisen pellon laidalle, vanha tie poikkeaa koilliseen nykyisestä, ja se on kulkenut nykyisen pellon reunamilla ja pihamailla. Tien 1310 eteläpuolella tielinjasta on katkonaisia jälkiä edelleen jäljellä tilus- ja pihatienä. Vanhan kartan projisoinnin perusteella tie olisi kulkenut kuvatus alueen eteläosassa pellossa, mutta siellä ei ole tiestä mitään jälkiä. Sen sijaan tie lienee kulkenut pellon reunassa yhä olevan tilus-

tien linjauksella, erkaantuen nykyisestä tiestä loivasti koilliseen, projisoidusta tielinjasta 10 -15 m lännempänä. Sitten pohjoisempaan vanha tielinja häviää pihamaalle ja rakennusten alle. Vanha tielinja tulee näkyviin ja on käytössä pihatienä heti tien 1310 eteläpuolella. Nyt kartalta projisoidun tielinjan kulku osuu täsmälleen edelleen maastossa näkyvien pihateiden kohdalle. Tien 1310 pohjoispuolella vanha tielinja kulkee hylättynä pihatienä kohti jokea, rinteä alas ja kaartuu luoteeseen. Heti kaarteensa jälkeen vanha tielinja häviää jokivarressa olevan talon hyvin hoidettuun, nurmikkoiseen pihaan. Joen varressa ei ole mitään merkkejä vanhasta tiestä. Se on kulkenut joen yli nykyisen sillan kohdalla, joka on korkealle pengerrytetty.

Ilmakuva Meskalanmäen itäpuolen tasan ja joen väliltä. Vanhalta kartalta projisoitu tielinja sinipunaisella. Etelässä se kulkee hieman liian idässä. Rakennuksen, mikä tielinjan päällä, jälkeen pohjoiseen tielinja on jäljellä pihateinä.

Joens pohjoispuolella vanha tie kulkee nykyisen molempin puolin kaarrella nykyisiä pihateitä ja katuja noudattaen, täsmälleen siten kun karttatarkastelussa on kuvailtu.

Nykyisen tien kaakkoispuolta Rita-Ahteen pohjoispuolella. Ei merkkejä vanhasta tiestä.

Nykyisen tien länsilaitaa Meskalanmäen itäpuolella. Vanhaa maanottoa.

Tieltä 1310 etelään. Vanhantielinja pihatienä.

Edellisen kuvankohdalta pohjoiseen tieltä 1310. Vanha tielinja hoitamattomana pihatienä. Tien päässä, sen itäpuolella lähellä joka on ränsistynyt talo, mihin tie nyt vie.

Edellisestä kuvasta pohjoiseen tie kulkee rinnettä alas kohti jokea.
Alla edellisestä vielä pohjoiseen

Pohjoisempänä tielinja kaartuu luoteeseen kohti pihaa. Hieman ennen on haara koilliseen siellä olevalle talolle.

Edellä kuvattua tielinjan lähes hylättyä osuutta tieltä 1310 pohjoiseen voisi pitää muinaisjään-
nöksenä.:

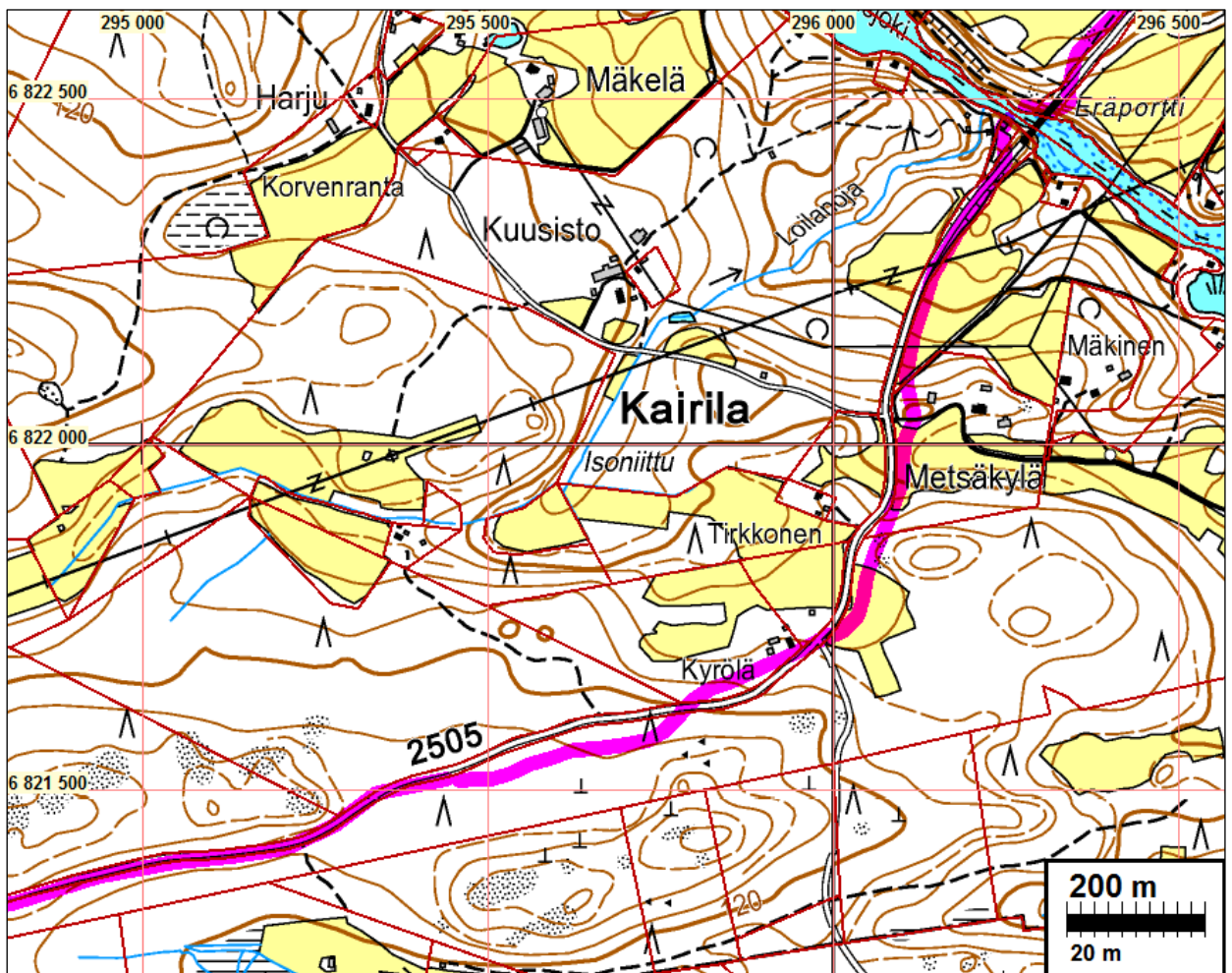
Karkku-Hämeenkyrötie Reinilässä:

Muinaisjäännöksenä haluttaessa pidettävä osuus punaisten merkkin välillä. Alkupää etelässä:
N 6823719 E 292528, loppupää pohjoisessa N6823851 E292521. Osuuden eteläpään länsi-

puolella on Teilihde -niminen muinaisjäännökseksi katsottu vanha mestauspaikka osin piha-
maalla.

Vanhan **Tyrvää Tampere** tien vanhoilta kartoilta projisoidussa tielinjauksessa on myös saman-
kaltaisia poikkeamia kuin mitä on edellä selostetussa Reinilän eteläpuoleisessa Karkku-
Hämeenkyrön tien linjauksessa. Poikkeamat ovat Kairilassa, joen lounaispuolella. Nämä poik-
keamat tarkastin maastossa. Mitään merkkejä vanhasta tiestä en havainnut poikkeamien koh-
dalla. Kyseessä on siis epätarkasti vanhaan karttaan piirretty tielinja ja ehkä pieneltä osin myös
tielinjan projisoinnin virhe. Joen kohdalla vanhasta tiestä ei enää jälkiä. Alue on pengerretty ja
rakennettu

Maastossa tarkastettu vanhan tielinjan osuus.

Mualla entisen Mouhijärven kunnan alueella ei vanhan Karkku-Hämeenkyrö ja Tyrvää-
Tampere tien linjauksessa ole epäselviä kohtia tai osuuksia. Muualla kuin edellä kuvatuissa
paikoissa tielinja on selkeästi kulkenut siten kuin osan 1 karttatarkastelussa on kuvattu. Tarkas-
tin kyseiset osuudet ajamalla ne läpi ja pysähtelemällä sopivissa kohdissa.

11.9.2011

Timo Jussila